

**Силабус курсу «Семантика»
2019/2020 навчального року**

Назва курсу	Семантика
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка. м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філологічний факультет, кафедра загального мовознавства
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 03 Гуманітарні науки. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.01 Українська мова та література; Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. Спеціальність 014 Середня освіта. Спеціалізація 014.01 Українська мова та література
Викладачі курсу	Доцент кафедри загального мовознавства, канд. філол. наук Гонтарук Л.В.
Контактна інформація викладачів	https://philology.lnu.edu.ua/employee/hontaruk-larysa largon905@ukr.net
Консультації по курсу відбуваються	Вівторок (13.15) і середа (13.15)
Сторінка курсу	https://philology.lnu.edu.ua/course/semantyka-ukrajiniisty
Інформація про курс	<p>Семантичні проблеми потрапили у поле активних мовознавчих зацікавлень лише у 60-х роках ХХ ст. До цього моменту семантичні дослідження виводилися за межі лінгвістики. Семантика є тепер найголовнішим центром мовознавчих досліджень. Великий приріст публікацій, що представляють різноманітні точки зору з філософії, мовознавства, культурознавства, естетики, логіки, кібернетики, антропології, психології та інших наук і зростання при цьому спеціалізації, відкрили невичерпне багатство семантичної проблематики, а також багатство дослідницьких стратегій, цілей, способів вираження.</p> <p>Предметом вивчення семантики є значна кількість мовних об'єктів. До них належить, наприклад, семантична структура словникового складу, семантика мови і мовлення (висловлювання), семантика сприймання висловлювання, семантика граматичної системи мови та ін. Окремий об'єкт семантичних досліджень - семантична значимість мовних одиниць як елементів системи, тобто певної потенції, яку посідає одиниця. Дана потенція стосовно мовця – володіння словником і вміння будувати речення. Тому такий семантичний аналіз охоплює дві сфери мовних явищ: а) дослідження значень мовних одиниць з точки зору їхньої системної потенції як будівельного матеріалу конкретного висловлювання; б) дослідження комунікативного змісту цілих висловлювань, а саме висловлювань з урахуванням ситуації, адресата і адресанта, комунікативної інтенції тощо. Перша сфера досліджень, яку можна назвати семантикою системи, крім аналізу значень лексичних одиниць, займається семантичною значимістю граматичних конструкцій і словотвірних моделей. Друга сфера</p>

	належить вже до прагматики, яка аналізує інформаційний зміст висловлювань, що залежить від ситуації мовлення та особливостей учасників спілкування.
Коротка анотація курсу	Семантика – це наука про найзагадковішу в мові категорію – значення. Нею цікавились мислителі давнини, але й нині мовознавці не мають загальноприйнятого і повного розуміння цієї категорії. Однак саме значення є тією субстанцією, яка зв'язує усі одиниці мовної системи і дає мові можливість виконувати комунікативну функцію. Саме з різними аспектами вивчення цієї загадкової категорії знайомить курс «Семантика». Тут будуть висвітлені теоретичні та методологічні засади семантики, її основні категорії, а також розглянуті методи, якими мовознавці пропонують вивчати значення.
Мета та цілі курсу	<p>Мета курсу – ознайомити слухачів з найважливішими поняттями семантики, концепціями та гіпотезами, які опрацьовуються семасіологами, історією формування цього лінгвістичного напрямку, дати студентам основні знання щодо структури, ієрархічності будови лексичного значення, а також основних методів відтворення семантичної структури слова та речення.</p> <p>Цілі курсу – ознайомити студентів із теоретичними положеннями лексичної семантики:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити предмет і об'єкт вивчення семантики, проблематику досліджень, відмежувати її від прагматики. 2. Познайти слухачів із сформованим на поч. ХХІ ст. розумінням семантики. 3. Розглянути розвиток семантичних концепцій. 4. Показати зв'язок семантики з іншими напрямками лінгвістики: когнітивною лінгвістикою, соціолінгвістикою, етнолінгвістикою, комунікативною лінгвістикою та ін. 5. З'ясувати характер взаємозв'язку між мовою та мисленням, семантичною та понятійною структурою слова, чітко розмежувати у свідомості студентів мисленнєву сферу із її понятійними структурами та мовну сферу із мовними знаками, які є носіями лексичного значення та смислів у реченні.
Література для вивчення дисципліни	<p>1. <i>Основна</i></p> <p>Алефиренко Н. Современные проблемы науки о языке. Учебное пособие. – М.: Гнозис, 2005. – 326 с.</p> <p>Левицкий В. Семасиология. – Винница: Нова книга, 2006. – 512 с.</p> <p>Новиков Л. Семантика русского языка. – М., 1982. – 270 с</p> <p>Павиленис Р. Проблема смысла. – М., 1983.</p> <p>Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. – М., 1990.</p> <p>Звегинцев В. Семасиология. – М., 1957.</p> <p>Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., 2000.</p> <p>Кронгауз М.А. Семантика. – М., 2001</p> <p>Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение: монография. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 400 с.</p> <p>Щур Г.С. Теория поля в лингвистике. – М., 1974.</p> <p>Посох А.В. Компонентный анализ семантики. Методы изучения лексики. – Минск, 1977.</p>

	<p><i>2. Додаткова</i></p> <p>Абаев В. О подаче омонимов в словаре // ВЯ. – 1957. – №3. – С. 31–43.</p> <p>Абаев В. Н.Я. Марр. // ВЯ. – 1960. – № 1. – С. 90–99.</p> <p>Александров П. О понятии синонима // Лексическая синонимия. – М.: Наука, 1967. – С. 38–42.</p> <p>Алефиренко Н. Спорные проблемы семантики. – М.: Флинта; Наука, 2005. – 416 с.</p> <p>Алпатов В. История одного мифа. Марр и марризм. – М.: Наука, 1991. – 240 с.</p> <p>Антонов А. Исследование структурной организации лексико-семантического поля: АКД. – К., 1987.</p> <p>Апресян Ю. Синонимия и синонимы // ВЯ. – 1969. – №4. – С. 75–91.</p> <p>Апресян Ю. О регулярной многозначности // Известия АН СССР. Серия лит. и яз. – М., 1971. – Т. 30. – Вып. 6. – С. 509–523.</p> <p>Апресяна Ю. Лексическая семантика: синонимические средства языка – Т.1. – М., 1995.</p> <p>Ахматова О., Глушко М., Гюббенет И. и др. Основы компонентного анализа. – М., 1969.</p> <p>Аспекты семантических исследований. – М.: Наука, 1980. – 358 с.</p> <p>Антонов А. Исследование структурной организации лексико-семантического поля: АКД. – К., 1987.</p> <p>Апресян Ю. Использование структурных методов для составления словаря семантических полей // Тезисы докладов на 4 пленарном заседании комиссии, посвящённой современной проблематике лексикологии и семасиологии. 19–21 окт., 1960.</p> <p>Апресян Ю. Дистрибутивный анализ значений и структурно-семантические поля // Лексикографический сборник. – Вып. 5 – М., 1962. – С. 52–72.</p> <p>Белявская Е. Семантика слова. – М.: Высшая школа, 1987. – 123 с.</p> <p>Береговская Э. Об определении и классификации синонимов // Сб. научных трудов Киевского инж.-строит. ин-та. – Вып. 19. – К., 1962.</p> <p>Благовещенский О. Заметки об омонимах и их подаче в словаре // ВЯ. – 1973. – № 6. – С. 120–126.</p> <p>Венрейх У. О семантической структуре языка //НЛ. – Вып. 5. Языковые универсалии. – М.: Прогресс, 1970. – С. 163–249.</p> <p>Нечитайло О. Синоніми в лексикографії / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. Потебні. – К.: Наукова думка, 1987. – 132 с.</p>
Тривалість курсу	Один семестр (7-й).
Обсяг курсу	Загальний обсяг 120 годин, у т. ч. 30 годин лекційних, 90 години самостійної роботи. 4 кредитів ЄКТС, залік.
Очікувані результати навчання	<p>Студент повинен знати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. основні проблеми семантики. 2. теоретичну базу семантики. 3. найважливіші постулати і здобутки семантики. 4. основні напрями розвитку семантики. 5. про семантику як міждисциплінарну науку. 6. зв'язок семантики з лексикологією та лексикографією.

	<p>7. про особливості використання даних словника в ході семантичних досліджень</p> <p>8. про значення слова, його типи, проблему полісемічності слова.</p> <p>9. про методи дослідження у семантиці (розуміння їхньої суб'єктивності).</p> <p>уміти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. застосовувати набуті знання в науково-дослідній діяльності у процесі підготовки курсової та в подальшій роботі над магістерською роботою. 2. використовувати методи семантики в індивідуальній науковій роботі. 3. оперувати термінологічною базою семантики у власних доповідях чи наукових дослідженнях. 4. обґрунтовувати певне семантичне явище з точки зору лише одного якогось напрямку.
Ключові слова	Значення слова, смисл, сенс, поняття, концепт, семантична структура слова, семантема, семема, сема, семантичне поле.
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Вступ до мовознавства, лексикологія.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний метод, проблемний виклад, частково-пошуковий (евристичний) метод, дослідницький метод.</p> <p>За дидактичними завданнями: словесні – лекція, бесіда, навчальна дискусія; наочні – ілюстрація, демонстрація; практичні – робота зі словником, спостереження над мовними явищами.</p> <p>Семантика передбачає застосування компонентного аналізу та методу семантичного поля для встановлення семантичної структури слова.</p>
Необхідне обладнання	Проектор, екран, ноутбук, доступ до інтернету, дошка.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються так:</p> <ul style="list-style-type: none"> • модульні контрольні роботи (поточне тестування): 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30; • письмова самостійна робота студентів: 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20; • залік (тестування та усне опитування з теоретичних питань курсу): 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 50 (30 – тестування, 20 – усне опитування). <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p>
Питання до заліку.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Семантика як лінгвістична дисципліна. 2. Короткий огляд зарубіжної семантики. 3. З історії вітчизняної семантики (О.Потебня, М.Покровський,

	<p>Н.Март).</p> <p>4. Предмет і завдання семантики.</p> <p>5. Місце семантики серед інших лінгвістичних дисциплін.</p> <p>6. Природа і структура лексичного значення.</p> <p>7. Типи лексичних значень: денотативне, конотативне, синтаксичне.</p> <p>8. Історія їхнього виділення.</p> <p>9. Методи вивчення лексичного значення.</p> <p>10. Семантична структура слова.</p> <p>11. Полісемія та моносемія.</p> <p>12. Основне і другорядне значення слова.</p> <p>13. Типи полісемії.</p> <p>14. Полісемія та омонімія.</p> <p>15. Синонімні та антонімні відношення у лексиці.</p> <p>16. Поняття синонімії. Типи синонімів.</p> <p>17. Парадигматичні зв'язки між синонімами.</p> <p>18. Сполучуваність синонімів. Парадигматичні відношення між ними.</p> <p>19. Контекстна синонімія.</p> <p>20. Поняття антонімії. Типи антонімів.</p> <p>21. Фразеологічні синоніми та антоніми.</p> <p>22. Поняття про семантичне поле.</p> <p>23. Компонентний аналіз</p> <p>24. Причини семантичних змін.</p> <p>25. Види і способи семантичних змін.</p> <p>26. Поняття про семантичні закони.</p> <p>27. Класифікація семантичних універсалій.</p> <p>28. Семантика в етимологічних дослідженнях.</p> <p>29. Основні поняття етимології.</p> <p>30. Внутрішня форма слова як складова семантики.</p> <p>31. Реконструкція значення.</p> <p>32. Принципи і методи зіставного вивчення лексики.</p> <p>33. Зіставне вивчення лексичних макрополів та їхніх мікросистем.</p> <p>34. Семантичні закономірності, виявлені за допомогою компонентно-квантитативних методів при зіставному вивченні лексики.</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

СХЕМА КУРСУ

Тиж. дата год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год	Термін виконання
	МОДУЛЬ I.				
1 тиждень 2 год.	Тема 1. Вступ Семантика як лінгвістична дисципліна. Предмет і завдання семантики.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., 2000. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение: монография. – М.:	Зв'язок семантики з семіотикою, лексикографією, лексикологією, комунікативною лінгвістикою, прагматикою,	1 тиждень

	Місце семантики серед інших лінгвістичних дисциплін.		Язyki славянської культури, 2003.	логікою, психологією, філософією, когнітивною лінгвістикою. Обґрунтувати. 6 год.	
1 тиждень 2 год.	Тема 2. З історії вітчизняної семантики (О.Потебня, М.Покровський, Н.Марр). Короткий огляд зарубіжної семантики.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Абаев В. Н.Я. Марр // ВЯ. –1960. – № 1. – С.90–99. Алпатов В. История одного мифа. Марр и марризм. – М.: Наука, 1991.	Марризм, наслідки цього псевдонаукового напрямку для лінгвістики. 6 год.	1 тиждень
2 тиждень 2 год.	Тема 3. Природа і структура лексичного значення. Відмінність лексичного значення від поняття.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., 2000. Белявская Е. Семантика слова. – М.: Высшая школа, 1987.	За допомогою словників уяснити відмінність лексичного значення і поняття 10 слів за вибором. 6 год.	2 тиждень
3 тиждень 2 год.	Тема 4. Типи лексичних значень: денотативне, конотативне, синтаксичне. Історія їхнього виділення.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., 2000 Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение: монография. – М.: Язyki славянської культури, 2003.	За допомогою словників виокремити типи лексичних значень у 10-ти словах за вибором. 6 год.	3 тиждень
3 тиждень 2 год.	Тема 5. Методи вивчення лексичного значення.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Апресян Ю. Дистрибутивный анализ значений и структурно-семантические поля // Лексикографический сборник. – Вып. 5 – М., 1962. – С. 52–72.	Психологічні методи, логічні методи, статистичні методи вивчення лексичного значення. Переваги і недоліки. 6 год.	3 тиждень
4 тиждень. 2 год.	Тема 6. Семантична структура слова. Полісемія та моносемія. Основне і другорядне значення слова.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Венрейх У. О семантической структуре языка //НЛ. –Вып. 5. Языковые универсали. – М.: Прогресс, 1970. Новиков Л. Семантика русского языка. – М., 1982.	За допомогою словників виокремити структурні елементи значення слова. вказати на основне і другорядне	4 тиждень

				значення (10 слів на вибір) 6 год.	
5 тиждень 2 год.	Тема 7. Типи полісемії. Полісемія та омонімія.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Благовещенский О. Заметки об омонимах и их подаче в словаре. // ВЯ. – 1973. – № 6. – С. 120–126..	Знайти за допомогою словників (сучасних і давніших) процес переходу семми у багатозначному слові в окрему лексему-омонім. 10 випадків 6 год.	5 тиждень
5 тиждень 2 год.	Тема 8. Поняття синонімії. Типи синонімів. Парадигматичні зв'язки між синонімами. Сполучуваність синонімів. Парадигматичні відношення між ними. Контекстна синонімія.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Апресяна Ю. Лексическая семантика: синонимические средства языка. – Т.1. – М., 1995. Апресян Ю. Синонимия и синонимы // ВЯ. – 1969. – №4. – С. 75–91.	На базі синонімічних і тлумачних словників виокремити усі можливі типи синонімів. Вказати на їхню різницю в сполучуваності. 10 синонімів на вибір. 6 год.	5 тиждень
6 тиждень 2 год.	Тема 9. Синонімні та антонімні відношення у лексиці. Поняття антонімії. Типи антонімів. Фразеологічні синоніми та антоніми	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Алефиренко.Н. Современные проблемы науки о языке. Учебное пособие. – М.: Гнозис, 2005. Апресян Ю. Синонимия и синонимы // ВЯ. – 1969. – №4. – С. 75–91.	За допомогою тлумачних словників та словників антонімів продемонструвати усі типи антонімії. 10 антонімів на вибір. 6 год.	6 тиждень
	Модуль II.				
7 тиждень 2 год.	Тема 10. Теоретичні підходи до вивчення значення слова. Поняття про семантичне поле. Компонентний аналіз.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Антонов А. Исследование структурной организации лексико-семантического поля: АКД. – К., 1987. Венрейх У. О семантической структуре языка //ИЛ. –Вып. 5. Языковые универсалии. – М.: Прогресс, 1970. – С.163–249.	За допомогою словників сконструювати семантичне поле з макро- і мікрополями (семема на вибір), а також здійснити компонентний аналіз 5 слів на вибір. 6 год.	7 тиждень

7 тиждень 2 год.	Тема 11. Діахронна семантика. Причини семантичних змін. Види і способи семантичних змін.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Звегинцев В. Семасиология. – М., 1957. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение: монография. – М.: Языки славянской культуры, 2003.	За допомогою етимологічного і тлумачного словників вказати по 5 слів, у яких відбулися процеси розширення, звуження, зміщення семантичної структури слова. 6 год.	7 тиждень
8 тиждень 2 год.	Тема 12. Поняття про семантичні закони. Класифікація семантичних універсалій.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Венрейх У. О семантической структуре языка //НЛ. – Вып. 5. Языковые универсалии. – М.: Прогресс, 1970. – С.163–249.	Опрацювання наукової літератури. 6 год.	8 тиждень
9 тиждень 2 год.	Тема 13. Семантика в етимологічних дослідженнях. Основні поняття етимології. Внутрішня форма слова як складова семантики. Реконструкція значення.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., 2000 Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение: монография. – М.: Языки славянской культуры, 2003.	Виокремити за допомогою етимологічного і тлумачного словників внутрішню форму в 20 словах на вибір 6 год.	9 тиждень
9 тиждень 2 год.	Тема 14. Принципи і методи зіставного вивчення лексики. Зіставне вивчення лексичних макрополів та їхніх мікросистем.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., 2000 Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение: монография. – М.: Языки славянской культуры, 2003.	Підготовка до модуля (контрольного тестування). 6 год.	9 тиждень
10 тиждень 2 год.	Тема 15. Семантичні закономірності, виявлені за допомогою компонентно–квантитативних методів при зіставному вивченні лексики.	лекція	Левицкий В. Семасиология. – Винница, 2000.	Підготовка до заліку. 6 год.	10 тиждень